

Sadakat, "edep çemberi" ve "can terbiyesi"

DUYGU DİNÇER *

Değerli okurlar, bu sayımızda sadakat konusunu değerli mütefekkiremiz Safiye Erol Hanımefendiden ödünclemeler yaparak irdeleyeceğiz. Zira Erol'un, 1 Ağustos 1959 tarihinde Türk Yurdu'nda yayımlanan ve yakın bir zaman önce Makaleler adlı kitapta okurlarıyla buluşturulan makalesinde sadakatle çok sıkı ilişki içinde olduğunu düşündüğümüz iki kavramdan söz edilmektedir: "Edep çemberi ve "can terbiyesi."

"... Şifayı daha derinlere, şuur altına ve ruha işletmek gerek. O zaman beden ve sinir terbiyesinden çok ileri can terbiyesi kazanmış oluruz. Temkinli bir ruh 'havf-ü recâ' sadmelerine pek cevap vermez. Şöyle bir ürperse bile bunların gelip geçici hayaller olduğunu bilir, çabuk durulur. Heyecanlarını edep çemberi içinde zapt-ü rapta almıştır. Kendi düşünce ve duygularını dizginler. Parazit fikirleri, sözleri, hareketleri devamlı bir kontrolle budar atar. Neticede manevî terbiye kurulmuş olur. Karşımızda huzurlu yaşayan, huzur veren, plan dairesinde gayeye teksif edilmiş bir iş hayatında başarı kazanan, güven verici, sağlam ve temiz insanı görürüz. Dedelerimiz bu türlü üsluplaşmış insanlardır. Tarihteki başarılarına maddî kuvvetten ziyade ruh salâbeti ile ulaştılar. Nesilden nesile aktararak cevherleşen manevî mayalara dayandılar. Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretlerinin öğüdü o mayalardan biridir: Hakk'ın gözü ile nefesine nazar et ki rahat bulasın!" (Erol, 2010, s.114).

Erol'un satırlarından anlaşılacağı üzere edep çemberi, gelip geçici hazlara ve heyecanlara kapılmanın

önüne geçen, içsel bir disiplin kazandıran, iç ve dış tehditlere karşı kişiyi uyanık kılan bir ahlaki emniyet supabıdır. Modern psikolojinin terminolojisinden istifade ederek söyleyecek olursak edep çemberi, "kişilik ve ahlak gelişimi"nin olgunluk alametlerinden biridir. Bu supap, hariçten monte edilen müstakil bir yapı olmadığı gibi, kişinin varoluşundan da bağımsız değildir; çünkü kişinin varoluşunun bir gereği ve imkânı olarak kâinata ve insanlara açılış biçimidir. Bu açılış, aynı zamanda can terbiyesinin tezahürlerinden biridir. Zira can terbiyesi, mekanik ve "hâl edinilmemiş" bilişsel, duyuşsal ve davranışsal düzenlemelerin ötesindedir. O, ahlakın aşkın ve içkin yönlerini "oluş"ta dengeli bir biçimde birlemeyi ve yine bu "oluş içinde" hâl edinmeyi imlemektedir. Dolayısıyla can terbiyesi ve edep çemberi, sahih bir bağlanma ve sadakatin temelidir. Bunun aksi durumda şekillenen insan ilişkileri, sağlam bir sadakat zemininde cereyan etmemektedir. Zira kişi, gönül kapılarını ardına kadar açmadığı gibi hijyenini de ihmal etmektedir. Erol, bu durumu Ülker Fırtınası adlı romanında şu şekilde betimlemektedir: "Birisine sana bütün ruhu ile inanır ve teslim olursa fakat sen kendini bütün vermediğin hâlde ona aynıyle mukabele eder gibi görünürsen bu en büyük hıyanettir!" (2014, s.65). Dolayısıyla denilebilir ki sıdkı bütün ilişkiler ile dürüstlükten ve samimiyetten uzak ilişkilerin seyri birbirinin aksi yönde ilerlemektedir.

İbn Haldun Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Öğretim Üyesi.